

**Методичні рекомендації для освітніх закладів Республіки Крим
щодо викладання української мови і літератури
в 2021/2022 навчальному році**

У 2021/2022 навчальному році викладання української мови і літератури в освітніх закладах Республіки Крим буде здійснюватися:

у 5-9-х класах – згідно з Федеральним державним освітнім стандартом основної загальної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки Російської Федерації від 17.12.2010р. №1897 «Про затвердження Федерального державного освітнього стандарту основної загальної освіти») (зі змінами);

10-11-х класах - згідно з Федеральним компонентом державного освітнього стандарту середньої загальної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки Російської Федерації від 17.05.2012р. №413) (зі змінами).

Формуючи навчальні плани необхідно враховувати методичні рекомендації від 20.04.2021р. №1503/01-14 щодо формування навчальних планів загальноосвітніх організацій Республіки Крим, які реалізують загальноосвітні програми 2020/2021 навчального року.

Для забезпечення реалізації Федерального державного освітнього стандарту загальної освіти і Федерального компонента державного освітнього стандарту слід використовувати:

- Приблизна робоча програма з вивчення української мови (нерідна) для загальноосвітніх організацій (схвалена рішенням федерального навчально-методичного об'єднання з загальної освіти (протокол від 20 травня 2015р. №2/15).
- Приблизна робоча програма з вивчення української мови (рідна) для загальноосвітніх організацій (схвалена рішенням федерального навчально-методичного об'єднання з загальної освіти (протокол від 20 травня 2015р. №2/15).

Робочі програми з української мови і літератури укладаються на основі федеральних приблизних програм основної і середньої (повної) освіти і ухвалюються педагогічною радою, рішення затверджується директором згідно з локальним актом освітньої організації.

Особливою формою організації діяльності учнів на рівні середньої загальної освіти (10-11 клас) є навчальний курс «Індивідуальний проект», що розвиває у них навички цілепокладання і самоконтролю.

Завдання навчального курсу «Індивідуальний проект» - забезпечити учням досвід конструювання соціального вибору і прогнозування особистого успіху в сфері діяльності, яка їх цікавить.

Робочі програми з української мови і літератури, курсів за вибором, а також позаурочної діяльності повинні забезпечувати досягнення запланованих результатів засвоєння основної освітньої програми основної загальної освіти.

Відповідно до федеральних державних освітніх стандартів загальної освіти (далі - ФДОС) основна освітня програма (далі - ООП) реалізується через навчальний план і позаурочну діяльність.

Позаурочна діяльність, як і діяльність учнів в межах уроків, спрямована на досягнення результатів освоєння ООП, але при цьому реалізується в формах, відмінних від урочних на підставі запитів учнів, вибору їх батьків (законних представників), а також з урахуванням наявних кадрових, матеріально-технічних та інших умов.

Розмір тижневого освітнього навантаження, що реалізується через позаурочну діяльність, визначають за межами кількості годин, відведених на засвоєння учнями навчального плану.

Форми, способи і напрямки організації позаурочної діяльності визначаються освітньою організацією самостійно відповідно до змістовної та організаційної специфіки своєї основної освітньої програми.

Оцінки за освоєння курсів позаурочної діяльності вимогами ФДОС СЗО не передбачені (відповідно до п.12 ФДОС СЗО атестація учнів проводиться з усіх навчальних предметів, що вивчалися).

Результати засвоєння учнями курсів позаурочної діяльності (особистісні, метапредметні, предметні) фіксуються в звітних заходах, дискусіях, творчих роботах, звітах за підсумками практик та в інших формах, що визначаються загальноосвітньою організацією відповідно до робочої програми курсу позаурочної діяльності.

У 10-му класі для забезпечення адаптації учнів до зміненої освітньої ситуації за рішенням загальноосвітньої організації може бути виділено більше годин, ніж в 11-му класі.

Години відведені на позаурочну діяльність можуть використовуватись для вивчення рідних мов (української, кримськотатарської та ін.) обсягом до 3 годин на тиждень.

Навчальні плани забезпечують викладання і вивчення державних мов республік Російської Федерації і рідної мови з числа мов народів Російської Федерації, а також встановлюють кількість годин, що відводяться на їх вивчення, за класами (роками) навчання. Для цього в навчальні плани рівня ПЗО включена обов'язкова предметна галузь «Рідна мова і літературне читання рідною мовою», рівнів ОЗО, СЗО - обов'язкова предметна галузь «Рідна мова і рідна література».

Предметні галузі «Рідна мова і літературне читання рідною мовою» «Рідна мова і рідна література» реалізуються в освітньому просторі Російської Федерації в наступних форматах:

- навчальні предмети «Рідна мова» і «Літературне читання рідною мовою» / «Рідна література» при навчанні рідною мовою зі збереженням усіх форм підсумкової атестації державною російською мовою;

- навчальні предмети «Рідна мова» та «Літературне читання рідною мовою»/

«Рідна література " при навчанні державною російською мовою.

При наявності потреби у вивченні декількох рідних мов з числа мов народів Російської Федерації можливий поділ класу на дві і більше групи.

Вибір мови навчання та вивчення рідної мови визначається локальними нормативними актами організації, яка здійснює освітню діяльність відповідно до законодавства Російської Федерації.

Вільний вибір мови освіти здійснюється за заявою батьків (законних представників) неповнолітніх учнів.

Зазначаємо, що вказаний у навчальних програмах розподіл годин між розділами вважається орієнтовним. У разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу, а також послідовність вивчення розділів.

Згідно з наказом Міністерства освіти, науки і молоді Республіки Крим № 959 від 30.05.2019р. «Про затвердження Порядку проведення державної підсумкової атестації з рідної мови та (чи) рідної літератури з освітніх програм основної загальної та середньої загальної освіти» особам, що вивчали рідну мову, рідну літературу при отриманні основної загальної та середньої освіти, надається право при проходженні ДПА вибрати іспит із рідної мови та (чи) рідної літератури. Вибір учасниками ДПА з рідної мови та (чи) рідної літератури здійснюється добровільно. ДПА з рідної мови та (чи) рідної літератури відбувається рідною мовою (завдання та відповіді учасниками оформлюються рідною мовою).

ДВІ з рідної літератури за освітніми програмами основної загальної та середньої загальної освіти проводиться у формі письмового іспиту за стандартними завданнями.

У сучасних умовах слід звернути окрему увагу на можливість дистанційного навчання при вивченні української мови і літератури. Радимо не забувати про традиційні методи роботи з учнями на відстані.

По-перше, потрібно скласти тематичне планування на цей період, де врахувати, які теми можуть бути винесені на самостійне вивчення й рекомендувати учням їх опрацювати, а які теми потребують роз'яснення вчителя. По-друге, не забуваймо про існування шкільного посібника з української мови і української літератури. Завдання для роботи з посібником має бути обов'язковим для всіх учнів. Складні для самостійного опрацювання теми не варто пропонувати учням. Список завдань має містити чітко зазначені параграфи, сторінки та перелік вправ чи інших видів роботи. При цьому вчителі-предметники мають погодити з адміністрацією школи зміст та обсяг завдань для самостійної роботи учнів, аби уникнути перенавантаження. Шановні колеги, не ставмо свій предмет на п'єдестал. Пам'ятаймо, кількість матеріалу на вивчення нової теми та кількість завдань на закріплення та оцінювання потрібно продумувати так, щоб вони одночасно були і змістовними, на відповідному

науковому рівні, доступними, цікавими, і не потребували на виконання великих часових та фізичних (робота за комп'ютером має свої часові обмеження) затрат.

Дистанційне навчання може проводитись у двох формах: онлайн і офлайн. Уроки онлайн – обмін інформацією в режимі прямої трансляції (вебінар). Перша умова проведення: учні та вчитель повинні бути забезпечені відповідним технічним обладнанням (ноутбук, планшет або комп'ютер з веб-камерою), мати підключення до мережі Інтернет. Друга умова: усі учні, роз'єднані територіально, повинні в призначений час приступити до роботи. Форми навчання у такому випадку використовують традиційні, але дещо модифіковані. При цьому між учителем та учнівською аудиторією існує безпосередній зв'язок: пряма відео трансляція, демонстрування презентації (зокрема колективний перегляд відео); обмін документами Microsoft Office; демонстрування *робочого столу* або активних програмних додатків із комп'ютера вчителя.

При використанні офлайн технологій матеріали уроку зберігаються на платформі для проведення дистанційного навчання, учні можуть опрацювати їх у будь-який час. Якщо відповідної платформи немає, або далеко не всі учні мають доступ до якісного сигналу мережі Інтернет, радимо скористатися іншими соціальними мережами: вайбер, інстаграм, телеграм канал та ін. Під час навчання вчитель у групу викладає завдання, оговорює терміни виконання, критерії оцінювання, учні своєю чергою надсилають вчителю виконані завдання на особистий номер (без загального доступу). Не забуваймо про правила спілкування в групі, які радимо створювати разом з учнями, оскільки це буде стимулювати їх до неухильного дотримання цих правил.

Пам'ятаймо про індивідуальний підхід до учнів. Тому завдання мають бути диференційовані (комусь достатньо виконати тести, а хтось може написати творче завдання). Можна з самого початку визначитись у скільки балів яке завдання оцінюється. А можна електронною поштою розіслати індивідуальні завдання до певного уроку.

Методика дистанційного навчання української літератури – нова форма й інший рівень взаємодії педагога й здобувачів освіти, який передбачає виконання завдань, прослуховування, тестування, слухання, читання текстів, і головне – зворотний зв'язок з учителем у процесі навчання. Академічна свобода вчителя дозволяє обрати словеснику форми й методи реалізації дистанційного навчання: онлайн-консультації вчителів, вебквести, інтерактивні вправи, уроки через Skype тощо.

Під час організації дистанційного навчання з української літератури доцільно працювати через онлайн-платформи, використовувати методики «Переверненого класу» чи іншого типу змішаного навчання. Методика навчання за принципом «Перевернений клас» або змішане навчання передбачає самостійне прочитання здобувачами освіти літературного твору, а практичні завдання закріплюються в класі чи під час групових робіт. Цю методику

використовують при традиційному (класному) навчанні, вона буде ефективною й під час дистанційного навчання, якщо роботи учнів перевіряти дистанційно.

Окрім чіткого переліку літературних творів, запланованих для вивчення під час дистанційного навчання, важливо також надати покрокові інструкції батькам і дітям, як організувати самостійну роботу вдома. Наприклад: прочитайте літературний твір, перегляньте відеоурок, створіть ментальну карту, виконайте інтерактивну вправу, скриншот виконаного завдання надішліть на електронну пошту вчителя тощо.

Дистанційний урок повинен мати чітку структуру. При підготовці до дистанційного уроку вчитель визначає, що конкретно повинен зробити учень у кожній з частин уроку.

Структура дистанційного уроку (за Гвоздіковою О. І.)

№	Частини	Зміст
1.	Орієнтовна частина	Учні знайомляться з цілями
2.	Інформаційна частина	Учні вивчають інформаційні матеріали
3.	Діагностична частина	Учні виконують тестові та практичні
4.	Рефлексивна частина	Учні заповнюють рефлексивну анкету

Орієнтовна частина. Правила постановки цілей у дистанційному уроці наступні: 1) цілі повинні відображати основний зміст уроку; 2) цілі повинні бути орієнтовані на учнів; 3) цілі повинні бути сформульовані в категоріях діяльності (починаються з дієслова, що позначає, що буде вміти учень).

Одним з найбільш принципових правил при постановці педагогічних цілей є правило вимірності. Мета повинна бути сформульована таким чином, щоб потім можна було перевірити, чи реалізована вона.

Інформаційна частина. При створенні матеріалів для дистанційного навчання доцільно використовувати такі способи подання інформації, як відеоролик, аудіоролик, малюнок, інтерактивна таблиця, текст. Можна дати учневі посилання на сайт, що містить готові навчальні матеріали.

Діагностична частина. Практичні завдання повинні бути орієнтовані на перевірку того, як учень може виконувати певні операції і дії. Тестові завдання орієнтовані на перевірку того, як засвоєний матеріал уроку.

Загальні вимоги до тестових завдань можуть бути сформульовані наступним чином. Тестові завдання повинні: 1) відповідати змісту навчального матеріалу; 2) бути створеними з урахуванням відповідних правил; 3) бути перевірені на практиці (апробовані); 4) бути зрозумілими учням.

Можна зайти на сайт <https://learningapps.org> / - сервіс для створення практичних завдань для самостійної роботи учнів.

Рефлексивна частина. Рефлексивна анкета на будь-якому дистанційному уроці повинна виявляти досягнення учня і труднощі, що виникли в процесі вивчення матеріалу і виконання завдань.

Приклад рефлексивної анкети на дистанційному уроці

Твердження

Оцінка

Мені сподобалося працювати з матеріалами уроку

від 1 до 5

Яку нову інформацію я дізнався(лась) на уроці?

Що було особливо важким?

За урок я ставлю собі оцінку

від 1 до 5

Анкети орієнтовані на розвиток рефлексивних здібностей учнів. Питання в анкеті формулюються таким чином, щоб допомогти дітям усвідомити власний досвід навчання.

Дистанційні уроки з чітко визначеним змістом сприяють досягненню запланованих результатів навчання.

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється згідно з критеріями, поданими у приблизних програмах.

Оцінку за ведення зошита з української мови і літератури виставляють у кожному класі окремою колонкою в журналі раз на чверть і враховують як поточну. Під час оцінювання зошита слід урахувувати наявність різних видів робіт; грамотність (якість виконання робіт); охайність; уміння правильно оформлювати роботи (дотримання вимог орфографічного режиму).

Додаткові рекомендації щодо оцінювання результатів навчання мови, видів робіт з української літератури надруковані в методичних рекомендаціях для освітніх закладів Республіки Крим при викладанні української мови і літератури в 2015/2016 навчальному році (сайт КРІППО).

Специфіка реалізації програмних вимог полягає в тому, щоб навчання української мови відповідало сучасним реаліям і вимогам, потрібно враховувати переорієнтацію освіти на новий вимір, будувати навчальний процес на основі нових, задекларованих у Федеральному державному освітньому стандарті загальної освіти і Федеральному компоненті державного освітнього стандарту підходів – компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного.

Компетентнісний підхід скеровує навчально-виховний процес на формування в учнів ключових і предметних компетентностей. На уроках він простежується у акцентуванні уваги учня на усвідомленні себе як мовця/читача, важливості умінь керувати мовленнєвим/читацьким саморозвитком; формуванні умінь цілевизначення і планування, наявності навчального маршруту, запитань і завдань для рефлексії навчальних досягнень відповідно до критеріїв оцінювання результатів навчання; наявності різнорівневих завдань, зокрема й компетентнісно зорієнтованих: для формування предметних мовних

компетенцій; для формування ключових компетентностей; звернення до різноманітних джерел інформації, навчальних технологій.

Особистісно орієнтований підхід покликаний забезпечувати всебічний розвиток і саморозвиток учня як суб'єкта пізнання і навчальної діяльності з урахуванням його пріоритетів і здібностей. Це передбачає: спрямування уваги учня на усвідомлення себе як особистості, потреби в самотворенні; наявність запитань і завдань для створення ситуації успіху, вибору, прояву особистісних якостей; для роботи із суб'єктним досвідом; формування ціннісних ставлень.

Діяльнісний підхід спрямовує навчально-виховний процес на опанування учнями різних видів діяльності, у яких вони здобувають знання, набувають умінь і навичок, досвіду взаємодії з іншими людьми, із суспільством і світом. Реалізується цей підхід за таких умов: настанова на самостійну роботу з навчальним матеріалом, дотримання принципу первинності учнівської продукції; наявність завдань для самостійної і парної (групової) роботи.

Учитель-словесник шляхом переорієнтації у своїй педагогічній діяльності на реалізацію креативогенної стратегії повинен розвивати комунікативні здібності дитини, її творчий потенціал, спонукати до саморозвитку. Умова творчого розвитку інноваційної особистості провокує педагога звертатися до сучасних педагогічних технологій: особистісно зорієнтованих, проектних, інтерактивних, ігрових, діалогових, інформаційнокомунікаційних тощо. Необхідно урізноманітнювати і способи організації навчального процесу (методи, форми), щоб діти мали можливість більше комунікувати, рухатися, імітуючи життєві ситуації.

Не менш важливим у навчанні української мови є інтегративність її з іншими шкільними предметами, видами мистецтва та науковими галузями. Це впливає на розвиток інтелектуальних і моральних якостей особистості, свідомості й мислення, комунікативних умінь і навичок.

У навчанні мови важливо організувати мовленнєву діяльність школярів під час виконання ними кожного виду роботи. Лише систематичні вправлення в усіх видах мовленнєвої діяльності – сприятимуть необхідним результатам у вивченні мову.